

Fig. 1. Grurup. Ydre, set fra Nordvest.

H. M. 1935

GRURUP KIRKE

HASSING HERRED

Omkring 1630 og 1666 havde Kongen Patronatsret¹ til Kirken, der er *Anneks* til Bested. 23. Juni 1721 blev Kirketienden med Reservation af Kaldsretten afhændet til Mouritz Sørensen Høeberg² og var siden i Privateje. Kirken overgik til Selveje 1. Januar 1911.

Kirken ligger paa en Højning. Kirkegaarden hegnes af Kampstendiger med Port i Øst og Laage i Syd, som begge har nymodens Murpiller af smaa, røde Sten.

Den kullede Bygning bestaar af Kor og Skib fra romansk Tid, nymodens Klokkepiller ved Østgavlen samt Vaabenhus fra 1936. Orienteringen har meget stærk sydlig Afvigelse.

Den romanske *Granitkvader kirke*, Kor og Skib, har Skraakantsokkel, hvori enkelte Kvadre med svag Hulkant. Herover er Skibets Murhøjde o. 3,85 m. Enkelte Vindues-Smigkvadre er genanvendt i Korvinduerne; helt bevaret af oprindelige Detailler er kun den retvinklede, nu tilmurede Norddør, som bryder Sökkelen. I Slutningen af 1800'erne er Syddøren udvidet udvendig, 1885 var dens Bredde her kun 89 cm (Uldall); indvendig er den nu flad-buet. I en Kvader ved Nordvesthjørnet findes et rektangulært Stenhuggerfelt

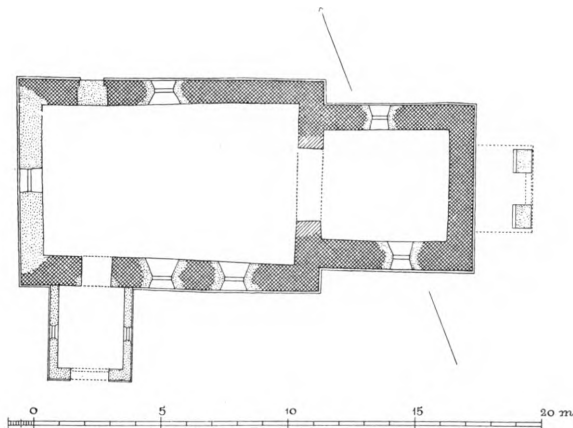

Fig. 2. Grurup. Plan. 1:300. Maalt af C. G. Schultz 1937.

(7 × 13,5 cm), placeret ved Stenens ene Hjørne; et lignende (13 × 9 cm) ses i en Kvader paa Skibets Sydside.

Ændringer og Tilføjelser. Den romanske Triumfvæg er omdannet i sengotisk Tid, o. 1500. Korbuen er spids, med uprofilerede Kragbaand; ved Hovedistandsættelsen 1936 skal der være sporet Rester af en Rundbue af gule Munkesten, hvis Vederlag laa o. 60 cm højere end den nuværende Spidsbues³. Ogsaa Taggavlen er ommuret, med fladbuget, falset Loftsdør af gule Munkesten.

Af Regnskaberne fremgaar, at Kirken har haft et formodentlig sengotisk †*Taarn*, sandsynligvis for største Delen opført af Mursten, eftersom Kvadre ikke nævnes under Reparationerne, men derimod at de forfaldne Sten udhuggedes og nye indsattes. Taarnrummet var hvælvet. Allerede ved Aar 1700 var Taarnet stærkt forfaldent. 1691 forfærdigede Jens Knudsen Murværket ved det »nedfaldne« Kirketaarn samt den brøstfældige Kirkemur. 1709 fik Christen Christensen Blytækker 10 Sldr. for at mure en ny Hvælving i Taarnet, søndre Side af den øverste Dør i Taarnet og Buen over Døren med et stort Stykke Mur inde i Taarnet, og 1711 murede samme Haandværker inde i Taarnet ved de brøstfældige Glamvinduer; 1718 fik han 22 Daler for Arbejde paa Nord-siden af Kor og Skib: en stor Del af de graa, hugne Sten paa den nørre Side Højkirken blev ganske nedtagen og igen opsat.

Efter Taarnets Nedrivning er Vestgavlen opmuret, udvendig klædt med Kvadre og nederst romanske Sokkelsten; Murtykkelsen er dog mindre end i Kirkens oprindelige Mure, og Taggavlens Top er af smaa Mursten med Murankre: »I 1796«, sikkert Aarstallet for Taarnets Fjernelse; den daværende Kirketiende ejer hed Peder Jørgensen (sml. Ligbaare S. 575). Ogsaa Korets Taggavl er ommuret med smaa Mursten.

Klokkepillerne ved Østgavlen, af smaa Mursten, er sandsynligvis opført 1866 sammen med det ældre Vaabenhus. Mellem 1791 og 1866 har der maaske

været en tømret *†Klokkestabel* ved Vestgavlen, hvor der endnu ligger et Par flade Syldsten.

Ved en Hovedistandsættelse 1936 (Arkitekt Jens Føged) blev *Vaabenhuset*, der var opført 1866⁴ og ombygget 1884 (Uldall), helt fornyet og flyttet mod Vest for at skaffe Plads til endnu et Sydvindue. Alle Skibets Vinduer blev fornyet ved samme Lejlighed, ældre er blot de fladrundbuede Korvinduer.

Bygningen staar med hvidkalkede Taggavle, Striber under Sugfjælene og Rammer omkring de ældre Vinduer. Kor og Skib er tækket med Bly, Vaabenhuset hængt med Tegl. Ved Hovedistandsættelsen 1936 fornyedes Lofterne og Tagværkerne«, der før Ombygningen var af Eg, vistnok fra Renaissancetiden.

KALKMALERIER

I Korbuen er o. 1575 malet Dekorationer, meget beslægtede med de tilsvarende i Bested Kirke og sikkert af samme Haand. Paa Bueslagets Underside ses i Toppen en tredobbelt Roset og symmetrisk til begge Sider Ung-Renaissance-Akantsranker, graalige paa rød Bund. Paa Vangerne under Kragbaandene er der øverst lignende Rankeværk med gul Bund og derunder et Terning- eller Tandsnitmønster med Tilløb til perspektivisk Virkning. Tænderne har hvide Oversider, gule Forsider og røde Skyggesider. Under Renaissancemalingen er ved Afdækningen 1936 sporet Rester af ældre, sengotiske Minuskler, af hvilke det eneste læselige Ord, »Maria«, er bevaret ved Istand-sættelsen⁵.

Hvor det vestligste Sydvindue i Skibet blev indsat, iagttoges nu overkalkede Rester af tilsvarende Renaissancedekorationer bestaaende af Lisener og Rundbuer, som omgav smallere, rundbuede Felter. De forskellige Led var prydet med graat, sortkontureret Rankeværk som i Korbuen, paa Lisener og Bueslag med hvid, i Felterne med rød Bund.

INVENTAR

Alterbord, staaende umiddelbart opad Østvæggen, ommuret i sengotisk Tid af Munkesten og Kamp. I Sydsiden findes en firkantet Gemmeniche, 27 cm høj, 39 bred og 61 dyb. I Forsiden er indsat en stor, flad Kampesten, og i Oversiden er brugt hulprofilerede Granitkvadre fra det romanske Alterbord.

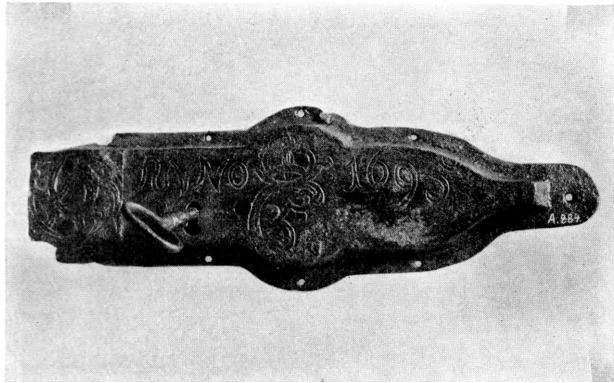
†Alterklæder. 1) Af hvidt Atlask med Guldbordyring forneden, skænket 1697 af Oberstinde Elisabeth Rantzau (sml. S. 564), 2) af blommet Fifskaft (en Slags femskaflet Tøj), anskaffet 1711 (Rgsk.).

Altartavle af lutheransk Fløjtype, fra o. 1600. Midtskabets Hjørnesøjler har

E. M. 1939

Fig. 3. Grurup. Alterkalk 1661
(S. 574).

E. M. 1938

Fig. 4. Grurup. *Dørloas 1695
(S. 575).

profilerede Postamenter, glatte Skafter og meget enkle, firkantede »Kapitæler« med buetunget Underkant og indsnittede Karvesnitstjerner. Stafferingen stammer fra 1711 og skyldes Thøger Thrane, der fik 19 Dlr. 2 Mk. og 12 Sk. for at staffere Altertavle, Prædikestol og Skriftestol. I Midtskabet er malet Kristus paa Korset i den sædvanlige Thraneske Maner, i Fløjene Nadverordene, Matth. 26, 26 med gul Skrifveskrift. Rammeværkets tilsvarende Farver er fremdraget og genopmalet 1936⁵. 1878 siges Alterbilledet at være et daarligt Oliemaleri af Maler Neve, Tisted (Engelhardt). Ved Istandsættelsen fik Tavlen nyt Fodstykke (det gamle stammede fra 1715, Rgsk.) og to nye Topgavle med skaarne Englehoveder og Topspir, og et fra Stafferingstiden stammende Topstykke af udsavede Fyrrebrædder fjernedes og ophængtes paa Skibets Nordvæg. Dettets Maleri forestiller Opstandelsen, til Siderne indrammet af gule og brune Akantusblade paa graa Bund.

Altersølv. Kalk (Fig. 3) fra 1661 med nyt Bæger. Foden har seks fladrunde Tunger, sekskantet Skaft og Knop af spidsovalt Tværnsnit, foroven og forneden prydet med spidse Tunger og herimellem seks fremspringende, ovale Bosser. Under Foden er graveret: »P M S H 1661« og med (senere) Zigzag-Graving: »K C H«; Mestermærke HG, maaske for Herman Guldsmed i Aalborg (Olrik 505). **Kalk* med Grurups Navn, se Hassing (S. 535). *Disk*, med Stempel for Brinch, Tisted.

Alterstager, 26 cm høje, i enkle, middelalderlige Former, med Cylinderskaft, rund Midtknop og indridsede Cirkelringe; nye eller stærkt fornyede.

†*Messehagel* af. »rød Cameelhaars Flos« skænkedes 1689 (Rgsk.).

Font, romansk, af Granit, af vanlig Tybotype. Kummen, der har Afløb midt i Bunden, maaler 68—69 cm i Tvm. Højden er 79—80 cm.

†*Fontelaag* betegnes 1713 som øde; 1718 betaltes 1 Sldr. og 1 Mk. for Fontens »Tække« at gøre af ny (Rgsk.).

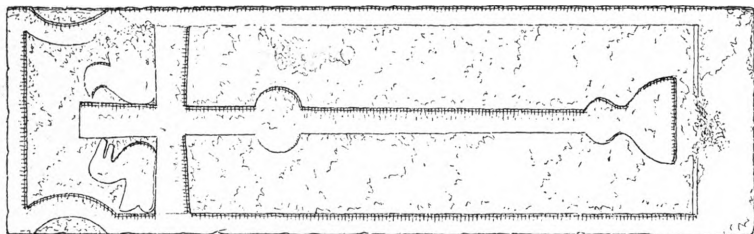

Fig. 5. Grurup. Romansk Gravsten. Efter Tegning af J. B. Löffler 1885 (S. 576).

Fad af Messing, glat, 32 cm i Tvm.

Prædikestol fra Slutningen af 1500'erne, ganske enkelt snedkret, med vinkelbrudte Hjørner og gennemløbende Tandsnitlister. Paa Rammerne om Storfelterne er der skraa Profiltænder. Underbaldakinen, Opgangen, hvis Trappe fornyedes 1715 (Rgsk.), og Himmelen er nye. Storfelternes Malerier af de fire Evangelister skyldes Thøger Thrane, der stafferede Stolen 1711 (Rgsk.); o.1850 blev Billederne opmalet af Maler Gjørup i Ydby (Engelhardt). Ved Hovedistandsættelsen af Kirken 1936 fornyedes Rammeværkets Staffering og Indskrifterne⁵.

Stoleværket er nyt. 1709 gjorde Niels Christensen i Abildgaard Mølle elleve †Kvindestole (Rgsk.).

†*Skrifestol*, snedkret 1709 af Christen Nielsen Ulderup for 3 Sldlr. 2 Mk., stafferet 1711 af Thøger Thrane (Rgsk.).

†*Degnestol*, fornyet 1719 af 6 Fjæle (Rgsk.).

**Dørlaas* (Fig. 4), 59 cm lang og 19,5 bred, med Nøgle. Paa Laasen Ranke-slyng, Christian 5.'s kronede Monogram og »Anno 1695«. I Tisted Museum.

Lysekrone af Messing, »Forfærdiget af Peder Meilstrup i Randers 1805«.

Klokke af Støbestaal opsat 1872 eller 1873 (Uldall).

Den tidligere †*Klokke* var støbt hos Meilstrup i Randers 1800 eller 1801 (Uldall).

Ligbaare, sortmalet, med hvid Skriftekrift: »Givet af Kirk Eieren P I S og I R D (Peder Jørgensen og Inger Bertelsdatter) til Abildgaard Anno 1800«; endvidere svage Rester af en Indskrift over et Dødningehoved. Henstaar paa Loftet.

GRAVMINDER

**Træplade*, oval, hvidmalet, forneden med Tap til et Fodstykke. Sort Skriftekrift over den i Livet agtbare Dannemand, Claus Lauridsen Westergaard, født i Vestergaard i Ullerup i Heltborg Sogn, 25. Marts 1758, gift 1792 med Enken Maren Pedersdatter i Kongensgaard »her i Gruurup«, død 1822; syv Børn, een Søn og to Døtre døde, tre Sønner, een Datter og en Stedsøn efter-

lever. Kort efter Hustruens Død afstod han Gaarden til sin Søn Laurids, hos hvem han levede som Aftægtsmand til sin Død 9. Juni 1841, »efter at han havde levet her i Tiden 83 Aar, 10 Uger og 5 Dage«. Desuden versificeret Gravskrift med »danske« Bogstaver. Opbevares i Tisted Museum.

Gravsten (Fig. 5), romansk, af Granit, 156 x 46 cm, skriftløs, med Processionskors, paa hvis vandrette Arme to siddende Fugle⁶ (sml. Tisted Gravsten Nr. 3 S. 57 f.). Indmuret i Skibets Vestgavl.

KILDER OG HENVISNINGER

Regnskaber 1688—4718, div. Aar (LA. Viborg). — Museumsindberetninger af C. Engelhardt og M. Borch 1878, Johs. Th. Madsen 1935 og 1936 (Kalkmalerier), C. A. Jensen (og O. Norn) 1937. Revideret af C. A. J. og E. M. 1939.

F. Uldall: Optegnelser om de danske Landsbykirker III. 1885. S. 289 f. J. Foged, Beskrivelse og Opmaaling 1936 i Anledning af Istandsættelsen, Kopier i NM.

¹ Fortegnelser over Danmarks Kirker o. 1630 og 1666 (RA). ² Matriklen 1664 med Tilføjelser (RA). ³ Meddelt af Murmester Valdemar Jensen, Rested. ⁴ Trap, 4. Udg. V, 40. ⁵ Ved Maler Johs. Th. Madsen, Aalborg. ⁶ Afbildet i Løffler: Gravsten Tav. X, 54.

Fig. 6. Grurup 1805.